

Tema: Post-nihilistisk religionsfilosofi

D. 26. februar 2015 blev der på Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet, afholdt et seminar med titlen *Religionens betydning i post-nihilistisk tænkning*. Det var lykkedes os at samle fagfæller på tværs af religionsvidenskab og filosofi med henblik på at drøfte den interesse for religion, der gennem de sidste årtier har været fremtrædende i moderne europæisk filosofi. Det, vi valgte at kalde for en post-nihilistisk tænkning, vidner således om et fornyet incitament blandt toneangivende filosoffer til at reflektere over religionens værdigrundlag, med særlig vægt på kristendommen som del af en europæisk kultur-identitet. Nietzsches begreb om nihilisme (alle værdiers opløsning) som det uundgåelige resultat af det, han betragter som en kristen kulturs livsløgn, figurerer stadig som en dyb inspiration bag disse tænkeres religionsbegreb; men samtidig forholder de sig til en tid, der i mange henseender har lagt sekularismen bag sig. Ofte taler man således også om, at vi lever i et post-sekulært samfund, og hvor Nietzsche i slutningen af det 19. århundrede proklamerede Guds død, er det ikke ualmindeligt i begyndelsen af det 21. århundrede at tale om 'Guds genkomst'. Det synes dog ikke at være den samme – teismens eller deismens – Gud, der er vendt tilbage i hel figur, men snarere et anliggende i religionen, der atter melder sig med en bevidsthed om noget uafviseligt. Måske dette anliggende generelt kan beskrives som det forhold, at mennesket har en vedholdende tendens til at forholde sig til sig selv og verden i lyset af noget andet og mere.

Artiklerne i dette temanummer af *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* behandler et lille udvalg af de tænkere, som har haft en særlig gennemslagskraft ikke mindst i forbindelse med deres overvejelser over religionens, og for nogles vedkommende mere specifikt Gudstroens, betydning i dag.

Vi åbner med Hans J. Lundager Jensens introduktion til den tyske filosof og kulturkritiker Peter Sloterdijks omfattende forfatterskab, der i et kulturevolutionært perspektiv betragter religion som et spirituelt og kultisk træningsprogram, der bl.a. har omsat sig i teknologiske revolutioner, hvor mennesket har erhvervet sig kompetencer, det tidligere tilskrev guderne. Sloterdijk er fortaler for 'en post-oplysning', der indskriver den menneskelige rationalitet i en større fortælling, hvori det ikke mindst er menneskets evne til at fantasere, der vidner om dets unikke status i verden, herunder dets dybe religiøse tilbøjelighed.

I den efterfølgende artikel om den slovenske filosof, psykoanalytiker og kulturkritiker Slavoj Žižek, der ligesom Sloterdijk er et kendt ansigt i de europæiske medier, fokuserer Mads Peter Karlsen på det særlige trosbegreb, han udvikler med reference til Sigmund Freuds og Jacques Lacans psykoanalytiske teorier. I den ubevidste tro på selve det at tro belyser Žižek et særligt træk ved den menneskelige psyke,

nemlig at mennesket i forholdet til sig selv uvægerligt forholder sig til noget andet end sig selv som menneske.

Derpå følger to artikler om den franske filosof Jean-Luc Nancy. Kasper Lysemose påviser interessante fællestræk mellem Nancys begreb om det moderne fællesskab af mennesker, der ikke har noget tilfælles, og Kierkegaards begreb om næstekærlighed. I Lars Albinus' artikel om Nancys dekonstruktion af kristendommen fremhæves dennes begreb om kristendommen som en religion, der har afviklet sig selv, men ikke desto mindre stadig taler til mange nutidige mennesker gennem en (om end altid kun forbigående) erfaring af, at vores væren i verden berøres af noget, der midt i verden viser sig som noget andet *end* verden. Ikke alene er Kristus, som også hos Nietzsche, et førkristent vidnesbyrd om dette, men det guddommelige viser sig i almindelighed, hævder Nancy, som en deling i verden, der åbner den mod dens egen yderside.

Sluttelig følger Anders Klostergaard Petersens artikel om den franske filosof Alain Badiou's anti-nietzscheanske tolkning af Paulus som universalismens apostel. Paulus repræsenterer således en skelsættende begivenhed, der ophæver forskellen mellem jøde og græker. Det er ikke den konkrete forkyndelse hos Paulus, der interesserer Badiou, men selve det antifilosofiske nybrud, han udgør i sin livsbejaende subjektivitet. Artiklen er kritisk vinklet og går i rette med Badiou for en uklar fabulerende stil og en bastant præsentisme i fremstillingen af Paulus som antifilosof *par excellence*. Klostergaard Petersen hævder dermed, at Badiou ikke har taget tilstrækkeligt højde for den historiske kontekst samt den religionstype, Paulus repræsenterer.

Flere andre filosoffer kunne være medtaget; men udvalget her giver formentlig et ganske godt indblik i nogle af de tankegange, der i tiden kredser om religion som et vedkommende evolutionshistorisk, filosofisk, psykologisk og eksistentielt tema.

Religionsvidenskabeligt Tidsskrift er som altid også glad for at kunne bringe enkeltstående artikler, og derfor bringer vi til sidst en artikel, der ligger uden for temanutnummerets fokus. Det drejer sig om Levi Geir Eidhamars artikel om ærestænkning hos unge norske muslimer. Artiklen beskæftiger sig med begreberne 'ære', 'skam' og 'skyld' og undersøger på baggrund af et interview-materiale, hvordan unge muslimer forholder sig til ære i en religiøs og kulturel kontekst.

Lars Albinus, lektor, dr.theol.,
Afdeling for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet
lal@cas.au.dk